

SAKSBEHANDLER
Hanne Merete R. Moldung
Hege Sejnæs Eilertsen

VÅR REF.
21/02392-30

DERES REF.
2019/33953

VÅR DATO
31.10.2023

DERES DATO

postmottak@ra.no
www.riksantikvaren.no

Karmøy kommune
Rådhuset, Postboks 167
4291 Kopervik

Vedtak om tillatelse til tiltak ved kirkebygningen og vedtak om utgifter til særskilt gransking av automatisk fredet kirkested

Tilpassing av terreng ved Avaldsnes middelalderruin, Karmøy kommune

Vi viser til søknad datert 30.01.2023 som gjelder tilrettelegging og ferdigstillelse av terrenget i og rundt ruinen ved Avaldsnes kirke, og etablering av nytt kirkegårdsgjerde. Vi viser videre til utdypende informasjon fra Karmøy kommune, datert 12.06.2023 samt nettmøte mellom Karmøy kommune, Rogaland fylkeskommune, Bakken & Magnussen og Riksantikvaren den 28.09.2023, og til epost fra Norsk institutt for kulturminneforskning (NIKU) datert 24.10.2024 med forslag til prosjektplan og budsjett for arkeologisk gransking.

Tiltakshaver

Tiltakshaver er Karmøy kommune.

Lovhjemmel og myndighet

Tiltaket berører et automatisk fredet kirkested fra middelalderen, kulturminne-ID 83833, Avaldsnes kirkested, og kulturminne-ID 34379-6, Avaldsnes middelalderruin A12. Tiltak som kan ha innvirkning på automatisk fredete kulturminner er forbudt med mindre det foreligger tillatelse etter kulturminneloven § 8. Fylkeskommunen er rette myndighet til å gi tillatelse til inngrep i den automatisk fredete kirkegården og middelalderruinen, og fastsette vilkår for slik tillatelse basert på tilråding fra NIKU, jf. forskrift om fastsetting av myndighet mv. etter kulturminneloven §§ 3 (2) og 4.

Riksantikvaren er rette myndighet til i eget vedtak å gi tillatelse til tiltak som kan ha innvirkning på automatisk fredet middelalderkirke, og til å fastsette omfang/kostnader for vilkår fastsatt i fylkeskommunens vedtak om dispensasjon, jf. samme forskrift § 2 (1) og 2 (7).

Vedtak

Riksantikvaren fatter følgende vedtak, jf. kulturminneloven § 8 første ledd:

Riksantikvaren gir tillatelse til at terrenget tilpasses rundt ruinen og at det etableres kirkegårdsgjerde som beskrevet i søknad og illustrasjoner mottatt 30.01.2023 samt utdypende informasjon mottatt 12.06.2023.

Tillatelsen gis på følgende vilkår:

- Gressvollene som etableres i møte mellom kirkegården og ruinen skal ha så slak stigningsgrad som mulig, både av hensyn til opplevelsen av kirkebygget og trygg ferdsel for alle.
- Det må være nok flatt areal rett sør for døren inn til koret så stillas kan monteres ved behov og døråpningen kan fungere som rømningsvei med fri passasje rundt koret.
- Arealet ved forbindelsesmuren som går helt opp til korets sørmur må få en utforming som gjør passasjen rundt denne delen av kirken fremkommelig for alle.
- Eventuell lyssetting av ruinen omfattes ikke av dette vedtaket.
- Dersom det oppstår endringer i prosjektet, skal Riksantikvaren kontaktes for vurdering av om ny tillatelse må innhentes.
- Tillatelsen bortfaller dersom tiltaket ikke er iverksatt innen 3 år fra dette brevet ble mottatt.

Riksantikvaren fatter følgende vedtak, jf. kulturminneloven § 10 første ledd:

Karmøy kommune skal bekoste arkeologisk granskning av kulturminne-ID 83833, Avaldsnes kirkested, og kulturminne-ID 34379-6, Avaldsnes middelalderruin A12, jf. vedlagte prosjektplan datert 23.10.2023.

Granskingen beløper seg til inntil kr. 2 460 500,- (2023/2024-kroner og -satser) jf. vedlagte budsjett datert 23.10.2023.

Vi gjør oppmerksom på at budsjettet er et maksimumsbudsjett, og kun medgåtte timer og utgifter vil bli fakturert til tiltakshaver.

Tiltakshaver sørger for å avklare eventuelle praktiske forhold av betydning for gjennomføringen av det arkeologiske feltarbeidet med NIKU.

Beskrivelse av kulturminnet

Avaldsnes kirke, også kalt Olavskirken fordi Olav Tryggvason etter sagnet skal ha bygget en trekirke på stedet som ble erstattet av nåværende kirke, er en langkirke i mur i gotisk stil fra rundt 1250. Kirken lå i en periode i delvis ruin uten tårnhjelm og tak over skipet, før den ble restaurert på 1830-tallet. Tårnet ble da revet og erstattet av en takrytter, mens dagens tårn først ble bygget til på 1920-tallet. På området rundt kirken er det bautasteiner og gravhauger, og hele stedet med sin strategiske plassering ved Karmsundet har vært viktig siden romersk jernalder. Kongsgårdprosjektet Avaldsnes avdekket i 2012 og 2017 en ruin fra middelalderen, inkludert to steinbygninger sør for kirken, som var en del av kongsgården.

Beskrivelse av det omsøkte tiltaket

Ruinene som ble avdekket i forbindelse med Kongsgårdsprosjektet konserveres og landskapet omkring tilpasses for å tilrettelegge for besøkende. I forbindelse med konserveringsarbeider på middelalderruinen, ble det foretatt arkeologiske undersøkelser i perioden 2.3.2020–15.5.2020. Arbeidet omfattet utgravning i og rundt de to steinbygningene sør for kirken, som var en del av kongsgården. Etter at utgravningene som er utført så langt er avsluttet, står det igjen flere loddrette skjæringer i terrenget som det er behov for å tilpasse. Tilpasningene er nødvendige for å sikre trygg ferdsel for publikum, og muliggjøre skjøtsel rundt ruinen. Videre er det behov for etablering av nytt kirkegårdsgjerde som skal erstatte et parti med demontert kirkegårdsmur.

Riksantikvarens vurdering

Riksantikvaren skal verne om kulturminner som ikke-fornybare ressurser og arbeide for at kulturminneverdiene blir best mulig ivaretatt og nyttiggjort. Vi ønsker også å medvirke til at kirkene kan brukes og oppleves av alle i så høy grad som mulig.

Både kirken og kongsgårdsruinen taler for hvor stor betydning dette området hadde i middelalderen. Selv om det er en sammenheng mellom kirken og ruinen er det allikevel viktig å opprettholde muligheten til å kunne oppleve kirken som et selvstendig kulturminne. Dette må sikres både gjennom fysisk tilgjengelighet og opplevelsen av kirkebygget. Kirkegården er også i bruk og hensynet til besøkende til graver må veie tungt i tilpasningsarbeidet rundt ruinen. Basert på søknad og oppdatert informasjon, både skriftlig og i møte med fylkeskommune og tiltakshaver, vurderer vi at disse hensynene vil bli ivaretatt, og at tiltaket er innenfor kirken som kulturminne sin tålegrense.

Gjennom både skriftlige kilder og det som kan leses av selve ruinen fremkommer det at deler av kongsgårdsanlegget antagelig ble bygget mer eller mindre samtidig med kirken, mens andre deler ble bygget til i tiårene etter. Avdekkingen av ruinen sør for Avaldsnes kirke gir alle

besøkende til området muligheten til å få et innblikk i viktig historie, og vi vurderer at det samlet sett foreligger særlige hensyn som tilsier godkjenning av søknaden.

Vi har vurdert NIKUs forslag til prosjektbeskrivelse og budsjett for arkeologisk gransking av de berørte arkeologiske kulturminnene, og slutter oss til disse. NIKU vurderer at tiltaket innebærer potensial for å påtreffe middelalderske graver, kulturlag eller konstruksjoner. NIKU tilrår at gravingen utføres som en kombinasjon av arkeologisk utgravning og arkeologisk overvåking. Det er av stor faglig og forvaltningsmessig interesse å framskaffe ny kunnskap om kirkestedet, det kronologiske forholdet mellom ruinen og kirken og hvordan de var fysisk koblet sammen. Videre kan undersøkelsen gi mer kunnskap om hvor omfattende gravlegging i middelalderen var rundt steinbygningene som var en del av kongsgården.

Klagerett

Dere har rett til å klage på dette vedtaket, jf. forvaltningsloven § 28 og egen klagefrist i kulturminneloven § 8. Fristen for å klage er 6 uker fra brevet er mottatt. Klagen skal stiles til Klima- og miljødepartementet som er klageinstans, men sendes til oss, gjerne på e-post til postmottak@ra.no. Hvis vi ikke tar klagen til følge, sender vi den til departementet. De avgjør saken med endelig virkning.

Vennlig hilsen

Isa Trøim
seksjonssjef

Hanne Merete R. Moldung
seniorrådgiver

Brevet er elektronisk godkjent uten underskrift

Vedlegg: Prosjektplan datert 23.10.2023
Budsjett datert 23.10.2024

Kopi til: NIKU Bergen - Norsk institutt for kulturminneforskning, Postboks 4112
Sandviken, 5835 BERGEN